

**SURVIVAL MELAYU-MUSLIM DALAM
POLITIK SARAWAK: REFLEKSI DARI KEPUTUSAN
PILIHAN RAYA NEGERI SARAWAK 2001¹**

**NIDZAM SULAIMAN
dan
SABIHAH OSMAN**

Pendahuluan

Persoalan survival bagi penduduk Melayu-Muslim adalah persoalan penting bagi beberapa negeri seperti Sarawak, Sabah dan Pulau Pinang meskipun persoalan ini tidak begitu signifikan di Kelantan, Terengganu, Kedah, Perlis mahupun negeri sebelah selatan semenanjung seperti Johor, Melaka ataupun Negeri Sembilan. Ini tidak bermakna penduduk Melayu dari negeri lain tidak menghadapi masalah tetapi sekurang-kurangnya kedudukan politik mereka tidak begitu tertekan. Dominasi politik masih di tangan golongan ini meskipun bukan Barisan Nasional yang memerintah seperti di Kelantan dan Terengganu.

Suasana di Sarawak sedikit berbeza. Sejak merdeka parti ini dimulai dengan kepimpinan Iban dari SNAP dan berganti dengan seorang lagi kepimpinan Iban walaupun dari parti yang berbeza, Pesaka. Hanya dalam tahun 1970 barulah parti ini dipimpin oleh pemimpin Melayu-Muslim, Abdul Rahman Yaakub dan kini Abdul Taib Mahmud. Kebangkitan sentimen sentimen Dayakisme pada pertengahan dekad 1980-an sebenarnya adalah membimbangkan dan secara kebetulan pula pada masa ini golongan Melayu-Muslim ini berpecah dalam kes *Ming Court* apabila muncul kumpulan Maju pimpinan Abdul Taib Mahmud cuba mencabar kepimpinan Abdul Taib Mahmud. Timbul persoalan jika perpecahan berlanjutan di kalangan mereka survival Melayu-Muslim dalam negara ini boleh turut tercabar.

Sebenarnya perpecahan orang Melayu-Muslim di negeri ini sudah beberapa kali berlaku namun ia kemudian dapat ditangani. Cuma persoalan boleh dibangkitkan ialah apakah pengalaman lalu tidak dimanfaatkan. Apakah sanggup golongan ini tidak belajar dari cabaran yang dihadapi pada waktu lalu. Di sinilah timbul persoalan survival Melayu di negeri ini apatah lagi dalam konteks persaingan yang semakin hebat dan perkembangan politik yang serba mungkin dewasa ini.

Perbincangan kertas ini cuba menjurus kepada beberapa persoalan berikut. Pertama, ia akan cuba meneliti faktor-faktor penting yang menyebabkan pengundi Melayu-Muslim terus menyokong PBB/BN seperti yang disaksikan dalam pilihan raya lalu. Perbincangan mengenai perkara ini menarik memandangkan terdapatnya turun naik dalam pola pengundian Melayu-Muslim dalam negeri ini. Pilihan raya 1987 umpamanya memperlihatkan betapa ia sangat berpecah dan separuh darinya berpindah kepada pembangkang tetapi kelihatan kembali tertumpu kepada BN dalam pilihan raya ini.

Kedua, perbincangan akan meninjau sebab-sebab yang membawa kemenangan 100 peratus calon BN (Barisan Nasional) dalam kawasan Melayu-Muslim. Sejauh mana keputusan itu menggambarkan penerusan sokongan majoriti Melayu-Muslim kepada Pesaka Bumiputera Bersatu (PBB) dan Barisan Nasional (BN) atau apakah ia hanya bersifat semasa/ sementara. Dalam suasana negeri lain yang membayangkan perubahan pengundian di kalangan pengundi Melayu seperti digambarkan di Pahang, Kedah, Perlis, Perak dan Selangor yang memperlihatkan penerokaan beberapa kawasan Melayu jatuh kepada parti lawan, keadaannya berbeza di Sarawak ini. Kenapa di negeri ini pengundi Melayu seolah-olah tidak mengikut perkembangan politik Melayu-Muslim di negeri lain.

Ketiga, analisis turut cuba meneliti implikasi pilihan raya Negeri Sarawak 2001 terhadap survival politik Melayu-Muslim. Apakah pengajaran yang diperolehi serta cabaran yang bakal ditempuh. Apakah keputusan tersebut sudah dapat menjamin survival politik Melayu atau ia masih di tahap yang lama.

Politik Melayu Awal Kemerdekaan

Politik Melayu pada zaman awal kemerdekaan berada dalam keadaan perpecahan (*fragmented*) berpunca daripada isu penyerahan (*cession*) Sarawak kepada British pada tahun 1946.² Golongan yang menyokong penyerahan berdiri di belakang parti Negara Sarawak atau Panas di bawah pimpinan Datu Bandar Abang Haji Mustafa Abang Haji Moasili (Leigh 1974: 23-26). Manakala golongan yang menentang penyerahan memberi sokongan kepada parti Barisan Rakyat Jati Sarawak atau BARJASA di bawah pimpinan Datu Tuanku Bujang (Leigh 1974: 28-32). Akan tetapi selepas percantuman kedua-dua parti Melayu-Muslim yang melahirkan Parti Bumiputera ini pada tahun 1966 masyarakat Melayu-Muslim mula berusaha gigih untuk terus mempertahankan solidariti di kalangan mereka demi kelangsungan penguasaan politik mereka di Sarawak (Sabihah Osman 1985, 1987).

Pengalaman pahit yang dilalui mereka dalam peristiwa penyerahan

Sarawak dan dalam tempoh terdekat selepas kemerdekaan, sesungguhnya memberi pengajaran kepada betapa penting dan bernilainya perpaduan jika mereka mahu terus menyelamatkan kedudukan politik. Pengalaman pahit yang dimaksudkan di sini ialah perpecahan yang menimpa golongan minoriti ini. Mereka berpecah kerana aliran politik yang berbeza. Dalam berkeras kepada pegangan politik masing-masing mereka tidak sedar betapa mereka telah menjadi semakin lemah terutamanya dalam meraih undi dalam pilihan raya pertama. Lihat bagaimana perpecahan mereka telah menyebabkan golongan Dayak telah muncul sebagai Ketua Menteri yang awal di negeri ini. Lebih-lebih lagi dalam keadaan mereka sebagai golongan minoriti iaitu 546,700 kira-kira 27 peratus dari jumlah penduduk Sarawak 1,990,200 (*Monthly Statistical, Bulletin Sarawak*, Feb. 1998)³ perpaduan adalah suatu elemen yang sangat penting dalam mempengaruhi survival kelompok ini.

Perpaduan di bawah payung Parti Bumiputera terus menguatkan kedudukan Melayu-Muslim, khususnya Muslim Melanau yang berjumlah 110,900 orang iaitu 5.6 peratus dari penduduk Sarawak dan ini membolehkan mereka menguasai kerajaan negeri Sarawak apabila Parti Bumiputera berjaya bergabung dengan Sarawak United People's Party (SUPP) bagi membentuk kerajaan campuran pada tahun 1970. Gabungan ini diperkukuh lagi dengan penyertaan 10 ahli Pesaka pada pertengahan 1971 dan seterusnya pada tahun 1973, Bumiputera dan Pesaka bergabung dan lahirlah Pesaka Bumiputera Bersatu (PBB) Kerajaan campuran yang baru ini diterajui oleh Abdul Rahman Ya'kub dari parti Bumiputera. Kepemimpinan Abdul Rahman telah merintis jalan ke arah penguasaan parti Bumiputera dan sekali gus mengkonsolidasi kuasa politik Melayu-Muslim Sarawak.

Solidariti ini bagaimanapun tercabar dalam pilihan raya negeri 1987 yang didahului dengan peristiwa *Ming Court* atau krisis kepimpinan dalam BN Sarawak. Sejarah telah menonjolkan banyak cerita yang terbongkar di dalam krisis ini dan besar sekali perbelanjaan langsung dalam konflik ini. Pilihan raya berjalan dengan hebat dan hasilnya BN muncul sebagai juara. Walaupun terdapat sebilangan kerusi yang agak besar jatuh ke tangan pembangkang namun kebanyakan kerusi itu adalah dari kawasan majoriti Dayak.⁴ Majoriti pengundi Melayu dalam pilihan raya negeri bagaimanapun telah mengundi PBB/BN (Sabihah Osman, 1987).

Dominasi Politik Melayu-Muslim dalam Pilihan raya 2001

Terdapat beberapa faktor yang membolehkan PBB dan kepimpinan Melayu Muslim terus menguasai kerajaan negeri hingga ke hari ini. Antara lain ialah faktor kepimpinan yang mantap, penerusan perpaduan Melayu-Muslim dan perkembangan semasa dalam politik nasional dan antarabangsa. Soalnya ialah adakah keputusan pilihan raya negeri Sarawak 2001 turut

bergantung kepada faktor yang dibincangkan itu dalam menentukan kemenangan PBB dalam kawasan Melayu-Muslim. Bagi menjawab soalan ini perlu diteliti keputusan pilihan raya negeri yang baru lalu.

Pilihanraya Negeri Sarawak 2001 telah diadakan pada 27 September 2001 dengan 62 kerusi dipertandingkan. Barisan Nasional (BN) negeri meletakkan 62 calon di semua kawasan Dewan Undangan Negeri (DUN). Manakala parti politik lain seperti KeADILan, STAR, DAP, PAS dan BEBAS turut bertanding walaupun tidak dalam semua kawasan. Keputusannya BN berjaya mendapat 60 kerusi, satu kemenangan besar berbanding dengan pilihan raya 1996 di mana BN hanya menang 57 kerusi saja. Pilihanraya 2001 menyaksikan KeADILan, PAD dan STAR gagal memperoleh sebarang kerusi, malah undi yang diperoleh juga merosot. Rujuk jadual di bawah sebagai perbandingan dengan pilihan raya 1996.

JADUAL 1 : Keputusan Pilihan raya Negeri Sarawak 1996

BN	Bil. Calon	Kerusi Yang Dimenangi
PBB	30	29
SUPP	17	13
SNAP	7	7
PBDS	8	8
JUMLAH	62	57
Pembangkang		
DAP	6	3
BEBAS	60	2
JUMLAH	66	5

Sumber: *The New Straits Times* (9 September 1996).

JADUAL 2 : Keputusan Pilihan raya Negeri Sarawak 2001

BN	Bil. Calon	Kerusi Yang Dimenangi
PBB	30	30
SUPP	17	16
SNAP	7	7
PBDS	8	7
JUMLAH	62	60
Pembangkang		
DAP	13	1
BEBAS	63	1
Keadilan	25	0
PAS	3	0
STAR	5	0

Seperti keputusan pilihanraya negeri 1991, 1996, keputusan pilihan raya 2001, menunjukkan BN mendapat kemenangan cemerlang, malah pada kali ini BN negeri bertambah cemerlang apabila kerusi yang diperolehinya, meningkat daripada 57 kepada 60 kerusi. Dua kerusi lagi dimenangi oleh satu calon DAP di kawasan N53 Kidurung (7,551 undi) dengan kelebihan undi 143, dan satu lagi dimenangi oleh calon Bebas di kawasan N36 Meluan, dengan buangan 4,742 undi dan majoriti 2,158 undi.

JADUAL 3: Kerusi Kemenangan Pembangkang dalam Pilihan raya DUN Sarawak 2001

N36 MELUAN

Calon	Parti	Undi
Wong Anak Jawat	Bebas	4,742
Geman Anak Itam	BN	2,584
Majoriti		2,158

N53 KIDURONG

Calon	Parti	Undi
Chiew Chin Sing	DAP	7,551
Michael Sim Kiam Hui	BN	7,408
Majoriti		143

Keputusan cemerlang BN negeri mencerminkan pengundi menolak perubahan. Perubahan masa ini (2001) dianggap sebagai perjudian yang tinggi risikonya. Majoriti rakyat Sarawak mahukan kestabilan politik. Oleh itu, pertukaran pucuk pimpinan dirasakan tidak mendesak demi kesejahteraan ramai agar pembangunan ekonomi dapat diteruskan dengan jayanya.

Kelebihan kepada BN

Trend pengundian pilihan raya negeri 2001 ini berbeza sedikit dengan trend pengundian pada pilihan raya umum 1999. Dalam pilihan raya ini jumlah undi yang diperolehi oleh parti pemerintah meningkat pada keseluruhannya. Bagi enam kawasan majoriti Cina trend pengundian di kawasan ini jelas telah memberi sokongan padu kepada SUPP/BN dengan kelebihan undi yang besar, malah dalam beberapa kawasan seperti bandar Kuching majoritinya meningkat dari 3,184 dalam pilihanraya Parlimen 1995 kepada 8,389 dalam tahun 1999 (Kamarudin Jaffar 2000:110-112).

Peningkatan sokongan pengundi Cina dapat dikaitkan dengan faktor semasa yang sedang panas dibincang seperti rusuhan anti-Cina di Indonesia dan isu negara Islam yang dijanjikan PAS apabila berkuasa. Penyertaan DAP dalam gabungan Barisan Alternatif bersama PAS telah menyebabkan majoriti pengundi Cina begitu berhati-hati untuk mengalihkan sokongan mereka dari Barisan Nasional. Ini diikuti dengan kempen dan propaganda BN dalam menerusi pelbagai bentuk media termasuk iklan di akhbar perdana dan siaran televisyen RTM 1 dan RTM 2 dan TV 3 menjelang pilihanraya 1999 (*The Sun*, 26 & 28 November 1999 dan *Mingguan Malaysia* 25 November 1999).

Seperti yang diduga majoriti pengundi Cina dalam pilihanraya negeri 2001 juga telah menyokong penuh SUPP/BN kecuali kawasan Kidurung apabila calon DAP Chiew Chin Sing beroleh kemenangan dengan majoriti yang tipis iaitu sebanyak 143 undi mengalahkan Michael Sim Kiam Hui.

Kelemahan Pembangkang

Pihak pembangkang juga sebenarnya menghadapi banyak masalah menjelang pilihan raya ini. Selain dari tindakan keluar DAP di saat akhir persoalan kerjasama pembangkang pada masa ini adalah amat longgar malah dalam beberapa keadaan merugikan mereka. Mereka gagal mencapai kata sepakat dalam meletakkan calon. Beberapa calon pembangkang seperti KeADILan dan PAS serta calon Bebas dari kumpulan Abang Abu Bakar telah bertanding sesama sendiri. Walaupun kelihatan sedikit kerjasama di antara KeADILan dan PAS di beberapa kawasan ia sebenarnya tidak menyeluruh. Ini tidak meyakinkan pengundi. Setakat ini barisan pembangkang ini belum padu dan belum dapat dianggap sebagai satu barisan alternatif yang realistik untuk menggantikan BN. Hubungan dalaman atau kerjasama pembangkang jauh berbeza dengan hubungan dalaman BN. Intisari kepada masalah mereka ialah soal disiplin dalam menjadi anggota pakatan yang bergabung.

Masalah berikutnya yang dihadapi oleh barisan pembangkang ialah kegagalan mereka bergerak di atas satu fahaman yang dapat dikongsi sama. Setiap parti atau kelompok memiliki perjuangan yang berbeza. Mereka hanya memiliki satu perkara yang *common*, itu pun bersifat sementara i.e mahu menjatuhkan BN. Namun dari segi dasar perjuangan, matlamat, ideologi ataupun jentera persediaan semuanya berbeza malah dalam keadaan tertentu berlawanan. Contoh yang paling ketara ialah konflik

kepentingan antara PAS dan DAP yang gagal mencari satu titik pertemuan dan akhirnya DAP bertindak keluar di saat akhir. DAP cuba menarik sokongan pengundi Cina dengan strategi nekad ini tetapi ternyata ia memakan tuan.

Di samping masalah kerjasama masalah kepimpinan turut dapat menjelaskan ketewasan pembangkang ini terutamanya bagi kelompok Melayu-Muslim. Rata-rata barisan pembangkang ketandusan pemimpin yang berkaliber, berpengaruh dan berpengalaman. Ramai calon terdiri anak muda yang belum dikenali ramai. Dengan muka baru yang belum cukup terdedah ini menyebabkan pengundi masih ragu-ragu. Mereka juga tidak memiliki jentera, media yang berkesan dan publisiti yang cukup untuk menyebarkan maklumat secara berkesan. Sebaliknya BN memiliki segala kelengkapan yang cukup hatta calon semuda 22 tahun dapat di war-warkan dengan meluas. Jika ada pemimpin yang agak berpengalaman dan berpengaruh ialah Dato Abang Abu Bakar. Namun kehadiran dan persaingan yang ditunjukkan oleh beliau sebenarnya lebih banyak melahirkan tanda tanya dari kesungguhan. Tidak banyak kempen yang dilakukan oleh kumpulan Bebas Abang Abu Bakar ini sehingga timbul desas-desus menyoal akan tujuan sebenar beliau bertanding. Apakah kehadirannya sama dengan desas-desus kehadiran Harris Saleh di Sabah dalam pilihan raya lalu atau Nelson Kundai Ngareng dalam tahun 1991 di Sarawak.⁵

Trend Pengundian Melayu dalam Pilihan raya Parlimen 1999

Setelah melihat keputusan pilihan raya ini secara keseluruhan perbincangan akan melihat pula bagaimana bentuk trend pengundian Melayu-Muslim. Apakah implikasi keputusan pilihan raya Negeri 2001 terhadap survival politik Melayu-Muslim.

Sebagaimana yang dinyatakan dalam bahagian awal perbincangan majoriti pengundi Melayu-Muslim terus berpadu menyokong PBB/BN pimpinan Abdul Taib Mahmud sejak dari peristiwa *Ming Court* 1987. Solidariti ini berterusan dipelihara dalam pilihan raya Parlimen 1995 dan 1999 (Mohd. Faisal Syam Hazis, 2000). Dalam pilihanraya parlimen 1995, lima daripada lapan kawasan majoriti Melayu-Muslim telah dimenangi PBB/BN secara tanpa bertanding. Akan tetapi dalam pilihan raya Parlimen 1999, biarpun kesemua calon BN termasuk PBB beroleh kemenangan, kelebihan undi PBB kawasan Melayu-Muslim telah berkurang seperti ditunjukkan dalam jadual berikut.

**Jadual 4: Keputusan Pilihan raya Parlimen 1999
Bagi Kawasan Majoriti Melayu/Muslim**

Bil	Parlimen	Nama Calon	Parti	Undi	Majoriti
1	P.167 Santubong	Rohani Karim Husaini Hamdan	BN(PBB) BEBAS	7,955 6,060	1,895
2	P.168 Petra Jaya	Dr. Sulaiman Daud Wan Zainal Wan Senusi	BN(PBB) KeADILan	11,878 9,006	2,870
3	P.171 Kota Samarahan	Tan Sri Abdul Taib Mahmud Zulrusdi Mohd. Hol Bujang Bakar	BN(PBB) PAS BEBAS	13,307 5,092 417	8,215
4	P174 Batang Sadong	Sukinam Domi Othman Mustapha Sahari Pet	BN(PBB) PAS KeADILan	7,656 2,438 701	5,218
5	P175 Batang Lupar	Wan Junaidi Tuanku Jaafar Syid Assimi Wan Ismail	BN(PBB) STAR	7,903 2,689	5,214
6	P.180 Kuala Rejang	Datuk Mohd. Effendi Norwawi Dr. Udie Salleh	BN(PBB) KeADILan	14,306 3,720	10,586
7	P.186 Mukah	Datuk Leo Michael Toyad Yusuf Abdul Rahman	BN(PBB) KeADILan	11,258 3,691	7,567
8	P.193 Bukit Mas	Henry Sum Agong Charlee Soh Cheng Hiong Mohamad Berahim	BN(PBB) KeADILan BEBAS	13,642 3116 459	10,526

Biarpun pada zahirnya BN berjaya menyapu bersih kesemua lapan kawasan majoriti Melayu-Muslim, namun pada hakikatnya majoriti undi popular telah berkurangan jika dibanding dengan majoriti pilihan raya 1995. Kawasan Santubong umpamanya mempunyai 90 peratus pengundi Melayu dan calon BN Rohani Karim telah berjaya dengan memperoleh kelebihan undi besar 9,911 pada tahun 1995, namun pada tahun 1999, Rohani hanya mendapat majoriti 1,895 undi. Penentangannya merupakan seorang muka baru, Husaini Hamdan, dari KeADILan yang berjaya memperoleh sebanyak 6,060 undi suatu jumlah yang agak besar bagi seorang muka baru dan masih muda. Bagi kawasan Petra Jaya calon BN/PBB Sulaiman Daud telah mendapat 11,878 undi, manakala lawannya Wan Zainal Wan Senusi dari KeADILan telah berjaya memperoleh 9,008 undi dengan majoriti 2,870 undi. Sebagai bandingan pada tahun 1995 Sulaiman Daud telah menang tanpa bertanding. Ia merupakan satu perbezaan yang besar.

Daripada kedudukan tidak dicabar kini telah berubah dicabar dengan hebat. Satu lagi kawasan majoriti Melayu-Muslim yang turut terjejas ialah kawasan Ketua Menteri Kota Samarahan. Dalam pilihan raya 1999 Taib Mahmud telah mendapat 13,307 berbanding calon lawan dari KeADILan 5,092 undi iaitu dengan perbezaan 8,215 undi. Namun pada tahun 1995 beliau telah menang tanpa bertanding dan pada tahun 1990 beliau memperoleh 12,281 majoriti undi. Semua ini telah memperlihatkan undi popular calon BN mengalami kemerosotan walaupun mereka berjaya mengekal undi elektoral.

Kemerosotan jumlah majoriti undi calon BN Melayu-Muslim boleh dikaitkan dengan isu yang timbul menjelang pilihan raya 1999 terutama sekali isu tanah yang menjejaskan penghuni Melayu-Muslim yang tinggal di sekitar sungai Kuching seperti di Kg. Boyan dan Kg. Sungai Bedil. Kawasan ini mengalami keperitan hidup sejak kerajaan mengeluarkan arahan bahawa tanah di sekitar tersebut perlu diambil untuk tujuan pembangunan. Penduduk merasa gusar kerana menduduki kawasan tersebut sebegitu lama sungguhpun tanpa hak milik yang sah (temu bual penulis-penulis ini dengan tokoh dan penduduk yang terlibat di sekitar Kuching pada bulan April 1999). Isu tanah ini juga menggusarkan sebahagian penduduk Melayu di Kg. Tupong, Kg. Lintang dan Kg. Tanjung. Isu ini agak sensitif kepada penduduk dari kawasan ini dan ia telah digunakan sepenuhnya dalam kempen calon KeADILan dan PAS untuk menentang calon BN. Selain isu tanah, isu lain yang dikempenkan ialah penyelewengan kuasa dan nepotisme yang didakwa diamalkan oleh pucuk pimpinan negeri. Di samping itu isu kealpaan ahli Dewan Undangan Negeri yang menjadi calon BN untuk melawat kawasan pilihanraya sendiri selepas beroleh kemenangan dalam pilihan raya yang lalu.

Isu pergolakan kepimpinan dan pelapis PBB khususnya parti Bumiputera turut mempengaruhi politik negeri. Isu ini lebih merujuk kepada persaingan dalaman PBB – di antara Abang Zohari dan Adnan Satem. Walaupun Abang Zohari di katakan lebih kanan dalam hierarki kepimpinan PBB dan beliau juga dianggap paling popular, namun ahli-ahli parti juga menyedari yang kepimpinan tertinggi PBB lebih menyebelahi Adnan. Keputusan pemilihan berpihak kepada Abang Zohari (373) dan Adnan telah mendapat 268 undi. Kemenangan Abang Zohari tidak bererti isu kepimpinan ini sudah selesai. Apa yang berlaku selepas itu telah menunjukkan Sulaiman Daud yang menjadi calon BN/PBB di Petra Jaya menghadapi persaingan yang sengit dengan calon parti KeADILan sehinggakan jumlah majoriti undi juga adalah kecil. Ini dapat dianggap sebagai tanda protes pengundi yang tidak berpuas hati dengan tindak-tanduk pucuk pimpinan terhadap Abang Zohari.

Selain isu lokal yang menjejaskan trend pengundian Melayu-Muslim di kawasan Kuching (Petra Jaya, Santubong dan Kota Samarahan), isu semasa nasional turut menyumbang kepada kemerosotan majoriti undi BN/PBB di kawasan tersebut. Isu yang dimaksudkan ialah isu Anwar Ibrahim atau reformasi. Isu hangat ini diperdebatkan dalam kempen pilihanraya umum 1999 yang sekali gus telah membawa parti KeADILan dan PAS turut bertanding di Sarawak. Perkembangan reformasi yang bermula tahun 1998 dilihat masih panas dalam tahun 1999.

Gelombang yang kuat ini melanda di tanah semenanjung turut memberi haba ke tanah kenyalang ini. Meskipun tidak mendapat sebarang kerusi tetapi kehadirannya telah mengurangkan majoriti undi calon BN/PBB di kawasan yang disebutkan di atas dan sekali gus memberi peningkatan undi kepada parti pembangkang.

Justeru itu walaupun KeADILan adalah merupakan parti baru, ia masih mendapat sokongan daripada sebahagian orang Melayu Bandar yang tidak puas hati dengan perkembangan politik semasa di tanah air dan di Sarawak sendiri. Apatah lagi golongan ini lebih terdedah kepada sumber internet dan perhubungan dengan individu yang terlibat dengan perkembangan politik 'reformasi' di Kuala Lumpur. Kesan teknologi maklumat dan arus globalisasi yang sekali gus merangsang pendemokrasian dan telah sedikit sebanyak memberi impak kepada kesedaran sivil di kalangan orang Melayu Kuching. Mereka yang berpendidikan dan sedar akan hak dan tanggungjawab melahirkan rasa tidak puas hati dan sedia memperjuangkan golongan yang tertindas. Tambahan pula politik pembangunan yang menekankan kepentingan pembangunan dilaksanakan Ketua Menteri Taib telah memberi impak bukan saja terhadap pembangunan fizikal bahkan juga pembangunan sosial dan politik. Arus pembangunan ini telah memberi impak kepada kesedaran tentang pentingnya hak asasi dan persaingan dalam demokrasi dan tuntutan sivil seperti yang dibincangkan.

Keputusan pilihan raya umum 1999 di kawasan Melayu-Muslim Kuching menggambarkan wujudnya kesan tiupan angin perubahan seperti yang melanda politik Semenanjung. Biarpun calon pembangkang gagal mendapatkan sebarang kerusi, sekurang-kurangnya trend perubahan jelas kelihatan. Soalnya sekarang sejauh mana kekuatan angin perubahan ini boleh mengancam status-quo?

Dalam semua kawasan majoriti Melayu-Muslim (21 kawasan) calon PBB/BN telah beroleh kemenangan. Untuk keterangan lanjut lihat Jadual 5 berikut :

Jadual 5: Undi Bagi Kawasan Melayu-Muslim dalam Pilihan raya Sarawak 2001

Bil.	DUN	Nama Calon	Parti	Undi	Majoriti
1	N3 Pantai Damai	-Norita Hj. Azmi -Dr. Abd. Rahman -Husaini Hamdan	Bebas BN KeADILan	280 6,072 2,757	3,315
2	N4 Demak Laut	-Dr. Abg. Hj. Yusof Hj. Abg. Razak -Dr. Abg. Daud Zamahari Abd. Hj. Sen @ Dr. Abg. Hj. Abd. Rauf -Ahmad Lukman Abg. Ibrahim	Bebas BN KeADILan	886 4,974 1,129	3,845
3	N5 Tupong	-Hj. Daud Abd. Rahman -Hj. Mustafa Mohamad -Ismadi Abd. Waled	BN Bebas KeADILan	7,037 237 2,203	4,834
4	N6 Satok	-Zulrusdi Mohd. Hol -Datuk Abg. Johari Tun Openg	KeADILan BN	1,971 4,830	2,859
5	N7 Samariang	-Hj. Zainal Abidin W. Senusi -Hj. Ariffin Hj. Annuar -Sharifah Mordiah Mohd. Shokri -Ahmad Fauzi	KeADILan Bebas BN PAS	2,163 347 5,460 468	3,297
6	N12 Asajaya	-Abdullah Daraup Abd. A Bakar -Abd. Mustapha Abd. Karim -Rahman Hamzah	KeADILan Bebas BN	707 1,403 5,068	3,665
7	N13 Muara Tuang	-Hj. Adenan Satem -Hj. Suhaili Hj. Hamid	BN Bebas	11,017 1,309	9,708
8	N18 Sadong Jaya	-Hj. Adam Ahid -Shapee Hj. Lahat -Wan Abd. Wahab	PAS Bebas BN	987 388 3888	2,901
9	N19 Simunjan	-Hj. Bujang Ulis -Muhamad Husain Mustapha -Mohd. Noradun Majais	KeADILan Bebas BN	2,448 90 4,088	1,640
10	N20 Sebuyau	-Muhamad b. Akek -Julaihi Hj. Norawi -Hjh. Dg. Sadiyah	KeADILan BN Bebas	1,974 5,200 341	4,126
11	N21 Beting Maso	-Hj. Bolhassan Hj. Di -Abd. Was -Mohtada Dol	BN PAS Bebas	4,433 1,399 53	
12	N28 Kalaka	-Idris Bohari -Abd. Wahab Aziz -Basmawi Mahali	Bebas BN KeADILan	232 7,692 1,194	6,498
13	N26 Saribas	-Dr. Hj. Wahbi Hj. Junaidi -Abg. Othman Abg. Hj. Gom	BN KeADILan	3,710 1,513	2,197
14	N30 Belawai	-Hamden Bin Ahmad -Sharipah Hajjah Dato' Salleh	BN Bebas	3,509 2,136	1,373

Bil.	DUN	Nama Calon	Parti	Undi	Majoriti
15	N31 Serdeng	-Hj. Abdul Kadir Mahadan -Dato' M. Asfia Awang Nassar	Bebas BN	1,336 4,255	2,919
16	N32 Matu Daro	-Wahab Haji Dollah -Dr. Noh Bin Saabi	BN Bebas	5,893 1,463	4,430
17	N33 Meradong	-Ting Check Sii -Yek Sie Ping	BN DAP	7,391 3,770	3,261
18	N43 Nangka	-Ag. Bemee Ag. Ali Basah -Abg. Abdul Halil Abg. Naili -Abdul Rahman Bin Putit	BN Bebas KeADILan	7,559 554 539	7,005
19	N45 Balingian	-Datuk Patinggi Tan Sri (Dr) Hj. Abdul Taib b. Mahmud -Yeo Eng Choo @ Alice Alison Eng Choo	BN Bebas	7,532 225	7,307
20	N54 Jepak	-Julaihi B. Zainuddin -Tali Bin Zulpilip	Bebas BN	6002	4,547

Jadual di atas menunjukkan wujudnya sedikit perubahan kecenderungan pengundian di kalangan pengundi di beberapa kawasan DUN Kuching jika dibandingkan dengan kecenderungan pengundi dalam pilihanraya Parlimen 1999.

Penyatuan Melayu-Muslim: Refleksi Pilihanraya 2001

Peningkatan perolehan pembangkang dalam pilihanraya 1999 ini tidak bertahan lama. Keputusan Pilihanraya 2001 seolah-olah tidak ada hubungan dengan perkembangan 1999. Gelombang reformasi yang cuba membawa perubahan seakan-akan ranap dan bertukar menjadi gelombang BN menyapu bersih. Persoalannya mengapa trend perubahan di kawasan Melayu-Muslim Kuching tidak dapat dikekalkan? Beberapa penjelasan seperti berikut cuba menjawab persoalan ini.

Pertama, isu lokal iaitu isu tanah, isu kepimpinan dan “persepsi penyalahgunaan kuasa” di kalangan pucuk pimpinan tidak lagi menjadi isu utama dalam kempen pilihan raya DUN 2001 (Nidzam Sulaiman 2000: 359-393). Ia sudah dapat digunakan secara *exhausted* dalam Pilihan raya 1999 dan tidak cukup berpengaruh lagi. Demikian juga dengan isu global seperti persoalan penyelewengan, ketelusan, hak asasi dan akauntabiliti - semuanya tidak lagi berkesan malah tidak cukup difahami oleh orang ramai. Ia sekadar menarik perhatian golongan kelas menengah dan yang berpendidikan. Atas sebab ini di kawasan bandar seperti N.6 Satok undi yang diperoleh oleh pembangkang agak tinggi. Golongan terdidik ini mempunyai persepsi politik yang berbeza dengan golongan massa terbanyak.

Kedua, tarikh pilihanraya DUN diadakan adalah penting dalam menyumbang ke arah kemenangan BN/PBB. Pilihanraya berlangsung pada 27 September 2001 iaitu 16 hari selepas berlakunya peristiwa September 11 di New York dan Washington D.C. Kesempatan yang 'baik' ini dipergunakan pertama kalinya dalam kempen pilihanraya negeri itu oleh pihak BN negeri dalam ceramah-ceramah politik parti komponennya. Peristiwa serangan itu dijanakan sepenuhnya melalui posters, pita (streamers) papan pengumuman (billboards) dan propaganda untuk menakutkan pengundi tentang kesan serangan September 11, di Amerika Syarikat (ceramah kempen yang menakutkan itu telah memberi kesan kepada pengundi Cina dan juga Melayu-Muslim dan menyebabkan mereka berdiri menyokong BN (Hasil Penyelidikan oleh Pasukan penyelidik UKM dan UMS di sekitar Kuching, September 2001). Isu negara Islam atau sistem perundangan Islam yang dibawa oleh PAS begitu banyak membimbangkan pengundi bukan Melayu.

Ketiga, pada waktu yang sama DAP (Democratic Action Party) telah membuat pengumuman keluar dari pakatan Barisan Alternatif (BA) kerana tidak bersetuju dengan pendirian PAS yang tegas untuk membentuk negara Islam. Pengunduran DAP ini telah memberi tamparan kepada calon-calon PAS dan KeADILan (yang menganggotai pakatan BA) yang turut bertanding di kawasan Melayu-Muslim khususnya di Kuching. Seperti yang tertera dalam Jadual 2, calon-calon BA gagal memenangi mana-mana kerusi dan mengalami kemerosotan jumlah undi. Kempen-kempen yang menakutkan pengundi itu telah menyebabkan majoriti pengundi Cina terus menyokong SUPP/BN dan majoriti orang-orang Dayak bersatu di bawah payung BN.

Bagaimana pula dengan orang Melayu-Muslim? Jika diteliti trend pengundian Melayu-Muslim Kuching dalam pilihan raya Umum 1999, seharusnya memberi kelebihan undi kepada calon BA/KeADILan dan PAS atau berada dalam keadaan yang sama. Akan tetapi keputusan pilihanraya Sarawak 2001 tidak berlaku seperti yang dijangka. Hasil tinjauan penyelidik di Kuching mendapati faktor rasa takut mendorong majoriti pengundi Melayu-Muslim memberi sokongan padu kepada BN/PBB. Perubahan sokongan bagi mereka merupakan satu perjudian yang besar risikonya.

Keempat, faktor perpaduan Melayu-Muslim. Rasa takut dan bimbang yang berjaya diwujudkan di kalangan orang Melayu-Muslim menyebabkan majoriti mereka berdiri di belakang PBB walaupun diakui pada waktu itu masih wujud perasaan tidak puas hati terhadap kepimpinan Taib Mahmud dan berlaku perpecahan di kalangan penyokong. Mereka berpendapat dalam keadaan dunia yang serba mencabar dan tidak menentu,

adalah lebih baik memberi sokongan kepada kepimpinan yang sudah tegap dan kukuh dan mengorbankan perasaan “terpinggir” dan “ketidakadilan” parti PBB/BN. Lebih-lebih lagi pada ketika itu mereka sedar majoriti orang Cina berpadu di bawah SUPP, manakala orang Dayak bersatu di bawah payung PBDS dan SNAP. Sekiranya orang Melayu-Muslim terus berpecah maka kedudukan mereka akan terpinggir seperti berlaku pada tahun-tahun awal selepas kemerdekaan. Pengalaman perpecahan semasa *cession* dan Ming Court telah banyak memberi pengajaran. Tambahan pula orang Melayu-Muslim amat sedar tentang kedudukan mereka sebagai golongan minoriti di Sarawak. Justeru itu, demi kelangsungan hidup dan penguasaan politik, maka orang Melayu-Muslim perlu terus bersatu di belakang PBB agar kepimpinan Melayu-Muslim dapat terus menerajui politik Sarawak.

Keempat-empat faktor itu saling berkaitan di antara satu dengan lain dalam menentukan hala tuju politik Melayu-Muslim di Sarawak. Kesedaran tentang survival politik mereka sangat bergantung kepada kedudukan PBB dalam BN dan di kalangan rakan dalam gabungan BN menyebabkan majoriti Melayu-Muslim mengorbankan kepentingan diri dan kumpulan yang di ‘mangsa’ dan ‘termangsa’ dalam percaturan politik Melayu-Muslim Sarawak.

Kesimpulan

Kertas ini cuba membincangkan permasalahan penyatuan Melayu-Muslim Sarawak hasil dari keputusan Pilihanraya 2001. Sebenarnya terlalu banyak perkara yang tidak dapat dibincang di sini kerana keterbatasan ruang, masa dan sifat sensitiviti isu. Bagaimanapun sedikit sebanyak perubahan pengundian golongan Melayu-Muslim ini dapat diperhatikan khususnya dari perkembangan 1999 kepada 2001. Penyatuan Melayu ditonjolkan di dalam pilihan raya namun ini tidak bermakna pemerintah atau pemimpin boleh duduk selesa. Perubahan boleh berlaku sekiranya timbul isu baru yang boleh menarik perhatian orang ramai seperti pada tahun 1999. Sejarah telah menunjukkan betapa sokongan kepada parti ini boleh berubah apabila ketidakpuasan semakin bertambah. Dalam keadaan pengundi yang semakin berpendidikan segalanya serba mungkin berlaku. Dengan itu keprihatinan terhadap masalah orang ramai tetap perlu diutamakan sekali gus solidariti yang dapat dikekalkan ini boleh dipelihara.

Namun pemimpin perlu terus responsif terhadap kehendak orang ramai. Pembangunan yang meluas harus diutamakan berbanding dengan tumpuan kepada kawasan atau golongan tertentu semata-mata. Orang ramai meskipun hidup tidak terlalu miskin sudah dapat menilai amalan

pemerintah. Isu yang berkaitan dengan korupsi dan kronisme sudah menjadi bualan harian. Isu yang lebih global seperti keadilan, pemerintahan yang baik, ketelusan, hak asasi, gender, alam sekitar dan persamaan peluang sudah menjadi isu yang tidak asing bagi generasi kini. Dalam masa generasi semakin berubah pengundi kelak tidak dapat dipastikan akan menurut trend yang sama. Perkembangan di India, Taiwan, Mexico dan Indonesia telah menunjukkan betapa generasi baru tidak menghiraukan parti yang menjadi perintis kemerdekaan negara mereka. Warga senior mungkin masih terikat padu dengan paradigm *apatronizing* ini tetapi ia tidak berkekalan selamanya menurun kepada warga yang lebih junior, lebih berpendidikan dan terbuka, ditambah pula dengan arus globalisasi yang merangkai maklumat semesta. Perkembangan di negara yang disebutkan ini hanya memperlihatkan perubahan kepada dua atau tiga generasi sahaja.

Jentera BN yang kaya dengan sumber dan alat memang memiliki berbagai kelebihan untuk mengatasi pembangkang. Namun perkembangan teknologi maklumat yang semakin meluas serta peningkatan bilangan yang terdidik dan profesional yang bertambah, ternyata boleh mencabar dominasi tersebut jika pimpinan tidak memikirkan aspirasi massa. Dalam kedudukan majoriti yang tidak besar dominasi Melayu-Muslim dalam negeri ini sebenarnya tidak cukup menjaminkan. Mereka dengan itu seharusnya memenangi hati orang ramai dengan cara yang lebih berkesan dan bukan dengan amalan politik murahan.

NOTA AKHIR

¹ Kertas dibenteng dalam *Seventh Biennial Borneo Research Council Conference* di Universiti Malaysia Sabah, Kota Kinabalu pada 15 – 18 Julai 2002, anjuran UMS dan Borneo Research Council. Rakaman setinggi penghargaan kepada UKM yang memberi pembiayaan bagi menjalankan penyelidikan dan memungkinkan pembentangan ini.

² Penyerahan dalam sejarah politik negeri Sarawak merujuk kepada tindakan Rajah Brooke yang menguasai negeri ini pada waktu itu menyatakan hasrat ingin menyerahkan jajahannya itu kepada kerajaan kolonial Inggeris yang pada masa itu sedang menguasai Malaya. Hasrat ini tidak mendapat sokongan penuh dari seluruh rakyat negeri ini. Ada yang menyokong dan ada juga yang menentang. Di kalangan golongan Melayu-Muslim juga berpecah kepada dua golongan; yang menyokong dan yang menentang penyerahan. Lihat Sanib Said (1985) umpamanya untuk keterangan lanjut mengenai perpecahan golongan Melayu-Muslim mengenai isu ini.

³ Walau bagaimanapun maksud minoriti di sini adalah dalam bentuk pluraliti. Tidak ada kelompok yang boleh mendakwa majoriti di Sarawak dalam maksud melebihi 50 peratus. Masyarakat Iban dapat dianggap terbesar dalam bentuk pluraliti dengan membentuk 29 peratus penduduk tetapi jika dilihat dari sudut komposisi keseluruhan ia tidak juga merupakan majoriti. Bagaimanapun dalam komposisi yang sedemikian saiznya di negeri ini penguasaan pemerintahan yang dimiliki sudah cukup untuk melambangkan keistimewaan yang dimiliki oleh kelompok ini.

⁴ BN memperoleh 28 kerusi dan Pembangkang atau Kumpulan Maju 20 kerusi. Meskipun bilangan kerusi dimenangi pembangkang ini agak besar ia bagaimanapun tidak upaya dikekalkan. Sebahagian besar dari Adun pembangkang ini kemudian telah menyeberang menyertai BN. Semasa Dewan Undangan Negeri dibubar menjelang pilihan raya 1991 hanya tinggal sebelas sahaja kerusi Permas dan PBDS dipegang oleh pembangkang. Lihat A. Nidzammuddin (1995) untuk keterangan lanjut.

⁵ Dari perbualan dengan penyokong pembangkang masih ramai yang menyuarakan mahu melihat tokoh lama seperti yang bergiat di dalam Permas dahulu. Namun kecuali Bujang Ulis dan Wan Zainal Wan Senusi, senarai calon pembangkang Melayu-Muslim ini ramai yang masih belum cukup dikenali.